

R. DE BRABANDERE e.a; *Wreck geen quaedt, maer dwing tot goed. Het Sint-Pietersveld, kruispunt van historische en maatschappelijke ontwikkelingen in Vlaanderen. 150 jaar Gemeenschapsinstelling Bijzondere jeugdbijstand in Ruiselede 1849-1999*, Tielt, 1999, 160 p.

Naar aanleiding van de hondervijftigste verjaardag van de Gemeenschapsinstelling Bijzondere Jeugdbijstand in Ruiselede kwam een officieel jubileumboek uit. Dit boek, met een voorwoord van toenmalig Vlaams Minister MARTENS, is geen wetenschappelijk werk. Waarom er een boekbespreking aan wijden in een wetenschappelijk criminologisch tijdschrift? Minstens drie redenen deden mij overstag gaan. Ten eerste boeit de geschiedenis van de Belgische jeugdbescherming mij zeer. Ten tweede is er weinig wetenschappelijke literatuur over en onderzoek naar de verschillende Belgische instellingen van de kinder- en jeugdbescherming voorhanden. Buiten enkele verdienstelijke scripties van geschiedenis- of criminologie studenten over Ruiselede en Beernem zijn er geen doortastende institutionele en sociale studies van deze instellingen op zich. Maar bovenal, en ten derde, gaf de lectuur van het jubileumboek (alsook de feestzitting!) mij een “Festen”-gevoel. U weet wel zoals in die DOGMA-film waar tijdens het grote familiefeest de zoon een tafelrede houdt die de genodigden enkele goed bewaarde familiegeheimen serveert en het feest compleet doet degenereren. Alleen is er noch op de feestzitting in Ruiselede, noch in dit boek een zoon (of dochter!) opgestaan met een dissonante speech... Maar daarover zo dadelijk meer.

Interessant aan de opzet van dit jubileumboek is dat het verschillende facetten van de geschiedenis van het domein, waarop de Gemeenschapsinstelling gehuisvest is, bij elkaar brengt. Zo worden in de eerste bijdragen de ontginningsgeschiedenis van het domein en landschap in West-Vlaanderen, het St.-Pietersveld, uiteengezet. Dit deel van het boek biedt de criminoloog de mogelijkheid om de inplanting van het “diep verscholen instituut van 1849” in deze verre Vlaamse provincie te integreren in een meer penitentiaire of criminologische geschiedenis. Immers, de *écoles de réforme* in Ruiselede en Beernem waren een onderdeel van wat men kan omschrijven als de agrarische oplossing binnen het 19de-eeuws penitentiair beleid. De instelling in Ruiselede, door overheid en bezoekers beschouwd als een modelinstelling – zelfs genoemd het Belgische Mettray –, moest via landbouwactiviteiten voorzien in eigen onderhoud. Maar in plaats van hiervoor hectares landbouwgrond aan te schaffen werd met de ligging in Ruiselede geopteerd voor “nog te ontginnen *woeste* gronden”. De naam ’t Veld verwijst precies naar deze ontginningsgeschiedenis. Men bedenke hierbij dat het uiteraard ook de jongens – ook wel kolonisten genoemd (*sic*) – waren die precies deze ontginning van het domein mee moesten volbrengen als onderdeel van hun (agrarische) heropvoeding tijdens hun verblijf in de instelling. Ook de architecturale geschiedenis van het gebouwencomplex “De Zande” is criminologisch relevant. Al was het maar omdat de oprichting van de hervormingsschool geschiedde in de gebouwen van een tien jaar voordien geflopte suikerfabriek. Doorheen de opeenvolgende uitbreidingen en aanpassingswerken van het gebouwencomplex krijgt men een originele blik op de activiteiten binnen de landbouwschool-bedelaarskolonie.

Maar het moet gezegd, de verjaardag betreft toch in de eerste plaats het “Gesicht”... als een plek waar gedurende reeds honderdvijftig jaar arme (bede-

laars...) en delinquente kinderen en jongeren werden en worden heropgevoed. Het boek ademt een optimistische en positieve stemming uit zoals die bij een verjaardagsfeest klaarblijkelijk hoort. “Lang zal hij leven ... in de gloria...”. De titel klinkt echter nog veelbelovend: Wreeck geen quaedt, maer *dwing* tot goed. Geïnspireerd door een geveltekst van het Amsterdamse spinhuis, zegt deze titel immers precies waar het in de (criminologische en pedagogische) geschiedenis van het Gesticht om gaat: dwang tot goed, in plaats van wraak. Het is spijtig dat in dit deel van het (officiële) jubileumboek men precies aan dat woord *dwang* voorbij gaat. Het boek is rijkelijk geïllustreerd met (officiële) foto's (hoewel deze niet gedateerd zijn), die de instelling van zijn beste kant laat zien. En dat kan eigenlijk ook gezegd worden van de meeste bijbehorende teksten. Vandaar het Festengevoel! Het gaat in deze bijdragen vooral om het *grote verhaal* van de kinderbescherming, om het officiële vertoog dat de heropvoeding-bestrafingspraktijk van minderjarige daders legitimeerde en legitimeert.

De bijdrage “Geschiedenis van de stichting” geeft een stevig chronologisch en beschrijvend overzicht van de geschiedenis van de hervormingsschool sinds haar ontstaan. Hierin komen de verschuivingen in het 19e-eeuwse beleid en discours ten aanzien van minderjarige daders van allerlei misdrijven duidelijk aan bod: van straffen naar heropvoeden. Maar op zich wordt deze historische basisstelling nergens geïnterpreteerd.

De bijdrage van Dhr. STOCK doet menigmaal de wenkbrauwen fronsen. Het verhaal geeft een sterk gekleurd verhaal dat geheel doordrongen is van de goede bedoelingen van de kinderbescherming in de eerste helft van de 20e eeuw. Het tracht “een menselijk gelaat” te geven aan de instelling en haar bewoners. Uiteraard komen hierbij veel interessante gegevens en details naar boven, zoals bijvoorbeeld de wijze waarop de instelling in de buurt genoemd werd en hoe eraan verwezen werd. Maar tegelijkertijd tracht de auteur toch een beschrijvingsanalyse te presenteren van de instelling in Ruiselede, de jongens die er moesten verblijven, de wijze waarop ze heropgevoed werden, het resultaat van die heropvoeding, alsook het personeel dat daarvoor instond. Dit zijn alle relevante dimensies van deze geschiedenis. Maar de uitwerking ervan gaat steeds meer lijken op een hoogmis van de goedbedoelende kinderbescherming. In de loop van de bijdrage komt je er als lezer langzaam achter dat de auteur de zoon is van een onderwijzer verbonden aan “het Gesticht” in het begin van de 20e eeuw. Dit verklaart plots veel. De auteur is eigenlijk zelf een belangrijke getuige van de vroege 20e-eeuwse geschiedenis. En dit is naar mijn mening essentieel omdat het de tekst in een geheel ander licht plaatst. Het ware zelfs interessanter geweest om de auteur expliciet als getuige te laten spreken, als het kind van een onderwijzer van de instelling. Deze getuigenis zou immers een geheel ander inzicht kunnen verschaffen over het leven “aan die kant” van de heropvoedingspraktijk.

De laatste bijdrage richt zich op de periode 1965 tot nu. Ook deze bijdrage is beschrijvend opgevat en reikt de belangrijkste krachtlijnen en wendingen in de geschiedenis van de instelling in de laatste periode aan. Opnieuw moeten we vaststellen dat er weinig geïnterpreteerd wordt. Tussen de lijnen van de ietwat afstandelijke beschrijving van de situatie in de gemeenschapsinstellingen sinds '65 kan men wel genoeg heikele thema's aanvoelen, bv. de negatieve se-

lectie van jongeren geplaatst in de rijksopvoedingsgestichten vanwege de opnamplicht. Veel verder gaat het niet.

Kortom, er is weinig, zelfs genuanceerd, kritisch geluid te horen in deze feestelijke teksten. Ik weet het wel men viert een verjaardag... Verjaardagen lenen zich blijkbaar steeds opnieuw tot een jubilerende “historische” terugblik. De vraag is hoe en waarom terugblikken op honderdvijftig jaar heropvoeding van jeugddelinquenten. In dit boek gaat het om de terugblik van de “Childsavers”. Het resultaat is een kritiekloze geschiedenis waarin weldoeners (te beginnen bij DUCPÉTIAUX) het opnemen voor arme en “gestrande” minderjarigen. Ondermeer vanuit criminologisch en wetenschappelijk oogpunt werpt dit vele vragen op. Het uitoefenen van dwang “in het belang van het kind” is immers niet zo evident en onproblematisch als dit jubileumboek wel zou willen doen geloven.

Ik zou dan ook willen afsluiten met een pleidooi voor meer kritisch historisch-criminologisch onderzoek naar de geschiedenis van de jeugdbescherming in ons land. Recent werd een begin gemaakt met de mogelijke overdracht van de archieven van deze instellingen aan de jeugdbescherming. In het kader van een samenwerkingsproject tussen het Rijksarchief Beveren en de VUB zal ook de inventarisatie van de archieven van de Vlaamse gemeenschapsinstellingen aangetvat worden. Deze archieven zijn een rijke bron voor meer dan één onderzoek en zeker voor vele scripties van zowel geschiedenis- als criminologie-studenten.

Jenneke CHRISTIAENS